

UGRIN Emese:

A lengyel-magyar érdekkülönbségek az orosz-ukrán háború és a keletközép-európai régió jövőjének megítélésében

Van valami ellenmondás abban, hogy a lengyel kormányfő, Donald Tusk azzal a Narendra Modival parolázik, aki nem csak Putyin közeli személyes barátja, hanem a BRICS egyik meghatározó tagja is, miközben azt harsogja, hogy aki az Oroszországgal és a kínai kormánnyal szóba áll azzal ők, mármint a lengyelek, nem... Már önmagában ez a kijelentés is, ami nem kis mértékben Budapestnek szólt túlmutat az oroszfóbián. Egyre világosabbá válik, hogy a magyar-lengyel kormányzati ellentétek fókuszában az orosz-ukrán konfliktusnál sokkal fontosabb, a regionális befolyásszerzés kérdése áll. Ahogyan azt Tóth Bálint László nemrégiben megállapította,¹ a lengyelek célja a 3 tenger kezdeményezés élére állva szeretnének középhatalommá válni. Hitük szerint erre területi nagyságuk, népességük, egyre erősödő katonai potenciáljuk, valamint regionális léptékkal mérve gazdaságuk mérete szolgált jogot.

Ebbéli törekvésükben azonban Magyarország sajátos politikája, jövőstratégiája, s nem utolsósorban Orbán nemzetközi tekintélye² jelenthet problémát. Részben, mert mert túl nagy a befolyása, vagy túl nagy befolyásra törekszik. Ráadásul nem egyedül, hanem szövetségben a szomszédokkal. A lengyelek Ukrajnában is azért törekszenek fontos szerephez jutni (elsősorban gazdasági szempontból), mert számukra a Fekete-tenger fontos kereskedelmi kijáratot jelentene dél felé. Persze ezt Románián keresztül is elérhetik, de akkor Magyarország útba esik és ez gyengítheti a lengyel befolyást. Varsó egyik problémája az, hogy ha Oroszország lezárja a fekete-tengeri kijáratot (pl. Odessza elfoglalása), és a Kaszpi-tengeri már kiépülő kereskedelmi útvonal szerepét sikerrel megszilárdítja (Irán-India-Pakisztán irányában), akkor ez a 3 tenger kezdeményezés inkább 2 tengerre szűkül, ami jelentősen ellene menne Lengyelország érdekeinek. Ez azt jelenti, hogy megmarad ugyan a 3 tengeri kijárat (Románia, Bulgáriának nincs mélytengeri kikötője), de csak 2 töltheti be a funkcióját és Magyarország még kevésbé lenne érdekelt a lengyel politikai támogatásában. Tusk szempontjából tehát a V4 potenciális ellenlábas, amit jól mutat a cseh-szlovák-magyar energiaellátási és migrációellenes érdekkapcsolódás, amit az ukrán háború még inkább megerősít (kistengely).

A Patrióta frakció létrehozása már ennek a politikai szálnak a kialakulására mutat.³ Nem óhajtanak lengyel függésbe (ld. drága norvég és amerikai energiaforrások), és Varsó közvetítésével erősebb brüsszeli nyomás alá kerülni.

---

¹ Hit Rádió (2024.08.31) Ukrajna: Lengyelország is megvétózná az EU-s csatlakozást? <https://www.youtube.com/watch?v=1kN4HnfiH50>

² A sajtó és az EU politikusai szeretik Orbán nemzetközi szerepét lebecsülni, s nem utolsósorban elítélni. Éppen ez mutatja, hogy a magyar miniszterelnöknek még azok előtt is erős megítélése van, akik ellene vannak. A jelentéktelen politikusokkal ugyanis nem kell foglalkozni. Elegendő elhallgatni őket a médiában.

³ Kickl (FPÖ) és Babiš (ANO) előretörése, plusz a baloldali Fico felhívása, hogy a Patriótákat nem kell támadni, már a közös politikai érdeken alapuló együttműködésre mutatnak. A négy országnak nem egy erős regionális befolyással rendelkező, hanem egy partner Lengyelország az érdeke. Túl az energiaellátás kérdésén politikailag sem lenne kedvező számukra Ukrajna megerősödése és/vagy potenciális NATO tagsága. Egy lengyel-ukrán tengely és az annak nyomán létrehozható új ellátási útvonal (Varsó-Kijev-Fekete-tenger/Odessza-Törökország) azzal, hogy teljesen kikerülhetővé tehetné a Közép-Európa-Balkán most épülő kereskedelmi útvonalat, nem csak leértékelné ez utóbbit, hanem erősítené a lengyel szerepet a 3 tenger kezdeményezésén keresztül, hiszen Varsó

Közép-európai szempontból Budapest, Bécs, Pozsony és Prága pontosan látják, hogy Varsó a régióban a „gyengülő” Németország szerepét szeretné átvenni. E politika legfőbb indoklását pedig az orosz veszélyben találja meg. A ruszofóbia ugyanis nem csak a balti államokat és Ukrajnát köti össze Lengyelországgal, hanem biztosítja az európai politikai elit támogatását is. Ebben a vonatkozásban különösen érdekes Berlin állásfoglalása. Varsó politikája tehát egy olyan taktika, amely az ősi lengyel ellenségek kiiktatását célzó stratégiát szolgálja. Viszont Ausztria-Magyarország-Csehország-Szlovákia gazdasága (és politikai érdekei is) teljesen a német gazdasághoz kötődik, s ha Berlin befolyása gyengül a régióban, akkor annak ellensúlyozása eme négy ország összefogását természetes módon indukálja. (Ez történelmileg is igazolt, hiszen gazdaságilag szerves egységet alkotnak, amely nem 100, hanem 500 évre, sőt még korábbra vezethető vissza.⁴ A Monarchia csak egy kis epizód ebben a folyamatban.) Ráadásul a Nyugat-Balkán is ehhez a gazdasági régióhoz kapcsolódik leginkább. Amennyiben Lengyelország törekvései dél felé irányulnak, kétszemélyesen, hogy hosszú távon komoly eredményt érhet el. Nagy kérdés tehát, milyen más alternatíva áll rendelkezésére Varsónak ahhoz, hogy európai középhatalommá válhasson?

Szerintem ez a másik út az északi régióhoz való csatlakozás. A probléma az, hogy közép és hosszú távon az északi vagy skandináv régióban igen nehéz gazdasági vezető szerephez jutni, mert az északi-tengeri kereskedelmi útvonal felfutásának lehetőségével párhuzamosan a Balti-tenger beltengerré válik. Norvégia szerepe a jövőben tovább fog növekedni. Részben mert nélkülözhetetlen az európai energiaellátás szempontjából, részben pedig mert beleesik abba az északi kereskedelmi útvonalba, ami összeköti majd Nyugat-Európát, Kanadát és az USA-t kelettel (!). És akkor nem beszéltünk a klímaváltozással együtt járó tengeralatti ásványkincs kiaknázásáról. Katonai téren a térség meghatározó katonai erejét jelenleg Norvégia és Svédország alkotják, de rövidesen számolni kell Lengyelország katonai potenciáljával is. Jelentőségük az északi útvonal védelme szempontjából lesz meghatározó, de érdemben Oroszország meghatározó szerepét nem fogják befolyásolni az északi kereskedelemben.⁵

Amennyiben az ukrán-orosz háború ukrán vereséggel fejeződik be, akkor igen nagy annak a veszélye, hogy Ukrajna elszigetelődik vagy kiesik az új ellátási útvonalakból. Ez esetben az oroszoknak egyáltalán nem fog érdekükben állni Lengyelország és a balti államok megtámadása. A globális kereskedelemhez való közvetlen bekapcsolódási pont, mivel az északi útvonal még nem épült ki az európai térben, továbbra is az észak-déli irány lehet. Marad tehát az eredeti V4 projekt (észak-dél kereskedelmi útvonal). Úgy gondolom, a lengyeleknek ma ezért „élet-halál” kérdés az ukrán háború; pontosabban Ukrajna bevonása a lengyel befolyási övezetbe ma még a lengyel középhatalmi elképzelések kulcsfontosságú kérdése. Ez viszont azt is jelenti, hogy már rövid távon sem kerülhető meg egy orosz-lengyel megállapodás. Szerintem

---

válhat az ellátási rendszer fő pontjává a régióban. Ez regionális politikai, katonai és gazdasági hatalmat biztosítana Lengyelország számára.

⁴ Arra a kérdésre, hogy mi az, ami ezen országok érdekeit összekapcsolja, azt a német gazdaság folyamatos gyengülésében kell keresnünk. A rendszerváltást követően a régió egésze, kivéve Ausztriát, a német gazdaság érdekkörébe került. Oly annyira, hogy gyakorlatilag minden fejlesztés szorosan kapcsolódott a Németországba irányuló exporthoz. A 2008-as pénzügyi és gazdasági válság előtt pl. a magyar export több mint 72%-a Németországba irányult. A pénzügyi és gazdasági függés az egész térségben megfigyelhető.

⁵ Ennek okai: 1. Az útvonal jelenleg Oroszország felségvizein halad; 2. Kizárólag Oroszország rendelkezik az útvonal fenntartásához szükséges technológiával (atommeghajtású jégtörők, mobil atomerőmű, kikötők stb.); 3. A kikötői és logisztikai fejlesztések javában zajlanak, amelyben az öböl melléki államok kikötőfejlesztésekkel és tőkével vesznek részt 4. A tenger mélyén található ásványok felkutatása – és jövőbeni kiaknázása – orosz-kínai együttműködésben zajlik

ezt Putyin pontosan látja. Mindig csak a kínai selyemútról beszélünk, és nem látjuk, vagy nem akarjuk látni azt a pókhálót, amit a selyemút mentén Oroszország szövöget. Mivel ez a pókháló rendkívül fontos a közép-ázsiai országok számára is, hiszen e nélkül teljes elszigeteltségben maradnának a globális ellátási útvonalaktól (vagyis a fejlődés lehetőségétől)⁶, várhatóan a régi orosz birodalom minden fajta ideológia és katonai erőszak nélkül, tisztán érdekalapon meg fog erősödni és önálló globális régiót fog alkotni.⁷ Szerintem az ukrán háború ad értelmet az EU-ban lemosolygott EGU-nak, a korábban feleslegesnek ítélt északi-tengeri fejlesztéseknek. Sőt most kap értelmet Putyin közelkelti és afrikai politikája is. Nem Európa szigeteli el Oroszországot, hanem Oroszország szigeteli el Európát. Minden jel arra mutat, hogy Oroszország és az eurázsiai régió megkerülhetetlen tényezővé válik a jövő globális ellátási rendszerében.

Hol rontottuk el? Az európai politikusok nagy többsége úgy véli, ennek oka az orosz energetikai függőség. Ezt az érvet annulálja az a döntéssor, amely az atomerőművek bezárásához és az átgondolatlan zöld átálláshoz vezetett. Mert éppen a függőség okozta károk felerősödését vonták magukkal. A másik hiba az volt, hogy az orosz energiapolitikában mindig a szovjetek birodalmi logikáját kerestük és senki sem gondolt arra, hogy közép és hosszútávon ez az energiapolitika a globális ellátási rendszerekhez igazodik. Tény, hogy Moszkva eredetileg egy lassúbb, több évtizedre elnyúló fordulattal számolt, de hogy készült a változásokra az biztos. Az ukrán válság és annak szankciós következményei viszont nem csupán felgyorsították a tervezett folyamatot, hanem a háborúval fel is pörgették azt. Moszkvát nem érte készületlenül tehát a váltás, csupán annak sebessége, különösen pedig öngerjesztővé válása lepte meg. Ez az öngerjesztő folyamat az, ami valójában Európát a tönk szélére sodorja, mert minden korábbi rossz döntés fokozott utóhatásokkal bír és egyre kezelhetetlenebbé válnak a feltorlódo problémák. A migráció, az energia válság, a zöld átállás, s a mindennek nyomán kialakult gazdasági és szociális állapotok „válsága” egyenként is súlyos, de talán kezelhető terhet jelentenek. De a változások felpörgetésével a felkészületlen, s nem mellesleg forráshiányokkal küzdő EU nem tud megbirkózni. Ez pedig óhatatlanul sodor bennünket a politikai válság felé.

Van-e megoldás? Ahogy a magyar mondja, megoldás mindig van, csak akarni kell.

1. Az első és legfontosabb feladat a gyors és hatékony újratervezés.

2. Annak eldöntése, hogy a kulcskérdések meghatározása és menedzselése összeurópai vagy regionális szintű lépéseket igényel-e. – Arra már nincs idő, hogy eldöntsük föderatív vagy konföderatív legyen-e az EU. Ennek ideje lejárt. Viszont van egy lehetséges konszenzusos megoldás, a „régiók Európája”. Ez lehetővé teszi, hogy ne keverjük össze a Mediterrán országok érdekeit a skandinávokéval, vagy a középkelet-európai térséget a nyugati régiókkal. Tudomásul kell venni, hogy itt szinte mindenkinek megvannak a saját specifikus problémái, amikre mihamarabb választ kell adni.

---

⁶ Arról már nem is beszélve, hogy az eddigi orosz függőséget kínai függésre váltanák, ami számukra nem sok jót ígérne. Ha viszont profitálnak a két nagy szomszéd globális nyitásától dél, kelet és nyugat felé, az azt jelenti, hogy a térség minden irányban felértékelődik. Irán bevonása a BRICS közösségbe számukra ezt a lehetőséget nyitja meg.

⁷ Az Egyesült Államok ezt ismerte fel és ez ad értelmet ukrainai szerepvállalásának.

3. Brüsszel vállalja fel a kríziskezelés legfontosabb feladatát, a regionális menedzsmenthez szükséges ideológiamentes koordinációt. – Most nem újabb jogszabályokra, hanem a meglévők régiós szükségletekhez való alkalmazására van szükség.

Bp, 2024 aug.